

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Mr A. Bouman, Rotterdam; Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herlaen, Ermelo; Dr B. Holwerda, Kantens; A. Janse, Biggkerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden Zeist; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijcknaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijcknaar Francken-Schröder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr H. Mulder, Kloosterburen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseeuw, 's-Gravenhage; C. Rijnadorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wollega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Dr D. K. Wielenga, Bellingwolde; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f7.50 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f0.15.

DR A. KUYPER HERDENKINGSNUMMER

Op den eeuwdag van Dr A. Kuypers geboorte.

God heeft ieder ding schoon gemaakt op zijnen tijd, Pred. 3:11.

In de volheid des tijds heeft Hij Zijnen Zoon uitgezonden, Gal. 4:4.

Het Woord is vleesch geworden niet in den tijd der Richteren, noch bij de Joden in de Diaspora, buiten Palestina. Want toen en daar waren de omstandigheden en verhoudingen niet van dien aard, dat Hij door Zijn volk aan de heidenen overgeleverd, en door eene wereldmacht aan het kruis geslagen zou zijn. De Israëlieten moesten wettisch van gezindheid zijn, en onder de Romeinsche wereldheerschappij, die ook den kruisdood toepaste, staan, zou de Heere Christus door Jood en heiden beide, en door de oppermacht der wereld, den vloekdood des kruises kunnen slerven, tot verzoening van de zonden der gehele wereld, en zou de heilboodschap van Zijn Evangelie snel naar alle kanten kunnen uitgaan en gepredikt worden in vele landen.

Maar aan den anderen kant is evenzeer waar, dat de Heere Jezus in dien tijd het heil verworven, de verzoening aangebracht, de wereldverlossing ingezet heeft, en dat alles heeft kunnen doen, omdat Hij het vleeschgeworden Woord is, de Zoon Gods, verschenen in onze menselijke natuur.

Toen Hij geboren werd, zijn ook andere kinderen geboren, en dat evenzeer in Palestina en te Bethlehem, Matth. 2:16.

Maar zij hebben het heil der wereld niet gewerkt. Waarom niet?

Zij waren daartoe niet in staat, en misten de bekwaamheid daartoe.

Die verzoening en verlossing der wereld kon alleen door den vleeschgeworden Zoon Gods tot stand gebracht worden.

Wij kunnen in dien geest ook redeneeren ten aanzien van Augustinus, Luther, Calvijn, Willem den Zwijger.

Ware Prins Willem in 1433 geboren, inplaats van in 1533, of in 1633, of in Azië, hij zou niet de Vader onzes Vaderlands, de bevrijder dezer landen van Roomsche Godsdienstvervolgung en Spaansche dwingelandij geworden zijn.

Maar ook geldt, dat van alle in 1533 geboren en slechts Prins Willem deze bevrijder en Vader van ons Vaderland geworden is, omdat hij Prins Willem was, de man, die van God die bijzondere gaven en talenten ontvangen had.

God doet voor Zijn werk den man, dien Hij er voor gebruiken wil om het tot stand te brengen, en de omstandigheden en verhoudingen, waarin deze dien arbeid volbrengen moet en zal, met elkander harmoniëren. En daardoor wordt uitgevoerd wat Hij in Zijnen eeuwig raad voor een bepaald tijdsbestek had vastgesteld.

Dat is waar ook ten aanzien van Dr A. Kuiper en zijne geboorte in 1837, nu eene eeuw geleden.

Ware Dr A. Kuiper één of twee eeuwen eerder geboren, of werd hij nu geboren, hij zou de Dr A. Kuiper niet geworden zijn, noch die kunnen worden, welke hij nu geworden is. En dat zou evenmin het geval zijn, wanneer hij het levenslicht

aanschouwd had, en opgevoed ware, en geleefd en gewerkt had in Frankrijk, de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, Zweden, of waar elders ook.

Wel had hij dan dezelfde gaven en talenten kunnen hebben, en ook groot geworden zijn, maar de Dr A. Kuiper van nu, wat arbeid en betekenis in ons land voor Kerk en wetenschap en staat betreft, ware hij dan niet geweest, en zou hij dan niet worden.

Evenzeer echter geldt, dat in 1837 tevens vele anderen geboren zijn, ook in ons land, maar dat geen van hen heeft tot stand gebracht, wat Dr A. Kuiper heeft gearbeid en volvoerd. Want zij waren niet Dr A. Kuiper, kinderen, en later mannen, van die innerlijke en lichamelijke gesteldheid, rijke gaven, energie, geloofskracht, als hij.

Ofschoon Dr A. Kuiper wel internationale bekendheid verkregen heeft, is hij toch niet van internationale betekenis geweest.

Maar dat lag niet aan zijnen persoon, niet aan gemis of tekort van daartoe vereischte gaven, doch aan de gesteldheid van ons land in betrekking tot de andere landen en volken der wereld. Deze lage landen zijn in het volkerenverband niet meer wat zij waren in de 17e eeuw. Daarom kunnen onze groote mannen niet meer beheerschenden invloed op de volkerengeschiedenis en het wereldbeloop uitoefenen, gelijk zij dat vermochten vóór een drietal eeuwen.

Zij kunnen niet meer op die wijze van internationale betekenis zijn.

Het stond met Calvijn te dezer zake in de 16e eeuw te Genève anders, dan met Dr A. Kuiper in de vorige eeuw in ons land.

De betekenis van Dr A. Kuiper ligt op nationaal gebied, en beperkt zich tot den kring van ons land en volk.

Op dat terrein echter is die betekenis zoowel groot als duurzaam.

Daar strekt zij zich uit tot de Kerk, de wetenschap, en het staatkundige leven.

Wel heeft Dr A. Kuiper ook op ander gebied invloed uitgeoefend, b.v. op dat van de journalistiek en van de taal. Hij was een vaardig penvoerder, beschikte over groote gemakkelijheid van spreken en schrijven, had de beelden als het ware maar voor het grijpen.

Maar zijn arbeid heeft tot vaste, blijvende resultaten geleid op kerkelijk territorium in de opkomst van de Gereformeerde Kerken, uit de Doleantie voortgekomen, en op wetenschappelijk gebied met de stichting der Vrije Universiteit, en ten aanzien van het staatkundige in de organisatie van de Antirevolutionaire Partij.

Deze drieërlei werkzaamheden met hare vruchten stonden evenwel niet los van elkander, liepen ook niet maar parallel, maar hingen nauw samen. Door Dr A. Kuypers strijd betreffende het kerkelijk vraagstuk maakte hij de geesten wakker, won hij ze voor zich, en kreeg hij ze mee, om eenige jaren later de Vrije Universiteit te kunnen oprichten, die ook nu nog finantiëel grootendeels rust op de Gereformeerde Kerken en hare leden. En eveneens heeft Dr A. Kuiper de Antirevolutionaire Partij tot eene steeds grooter en machtiger (Zie voor vervolg blz. 34.)

Eeuwgetijde voor Abraham Kuiper.

De ziener bij het Kruis, wiens kracht van vrome reën
Jeruzalems gemeen

Op Neêrlands grond tot heilig krijgsumroeren spoorde
eer Neêrlands licht vergloorde.

Verceeuwt bij 't wassend tijf der eeuw van vuige macht
die norm en wet belacht

En driest en redeloos, om hellehand te kussen,
de vlammen Gods wil blusschen.

Te feller rijst zijn beeld. Een niet te dooven vlam,
die doove kolen kwam

Verrakelen tot vuur, dat in een gloed ging pronken
van haat en liefde dronken.

Zijn even laaie als goddelijk naïeve ziel
waar hemelvonk in viel,

Versmolt tot reukwerk aller vromen zaligheden
in heete Kruisgebeden.

Zoo klonk zijn zielsgriek, in proza van metaal
tot gouden toets van taal

Gesmeed, bewierookt om in trouwverzworen harten
ten strijd gewijd in smarten.

Werd niet de Vrije, in 't ruig profetenkleed gesticht
in 't brandpunt van Gods licht.

Door 't kleine volk in zijn benauwdste dagen
tot schamens toe gedragen?

De Moeder met haar Kind, de spil van Neêrlands
kreeg bij den Kerkedoop [hoop.

De school die doet den horizon van 't eeuwig leven
om jonge zielen beven.

De Vader 't werk met eer en vrije burgerdeugd
die 't vrije volk verheugt,

Het onwaardeerbaar goed van 's lands geboorterech-
waar Vaders meest aan hechten. [ten

Den vreemden vrijheidsboom, met lauwerier en krans
voor slavenvolk ten dans,

Moest tuim'len doen en strijken met een zwaai den
't onvaderlandsch gebroed. — [hoed

Hem dekke staatsielijk op d' eeuwgetijde-dag
d' oudvaderlandsche vlag;

Colijn op Kneuterdijk drijft van zijn geest de vruchten
en aamt in Kuypers luchten.

Doch geeft in ootmoed d' allerdersten reuk der eer
den God zijns levens weer,

Eer gij te pás den eeuwig groenenden klimop
vlecht om zijn grooten kop!

JAN DE MARÉ.

partij kunnen doen uitgroeien door het vertrouwen en den aanhang, dien hij zich verwierf met zijn kerkelijken strijd, al kwam daar met 1886 een zekere teruggang.

Zijn strijd in kerkelijk opzicht gaat dus voorop niet alleen wat den tijd aangaat, maar ook wat betreft zijne beteekenis voor de stichting der Vrije Universiteit en de organisatie van de Antirevolutionaire Partij. Deze beide laatste zijn in zeker opzicht afhankelijk van den eerste, in dien zin, dat die strijd op kerkelijk gebied het aan Dr A. Kuyper mogelijk maakte, en de voorwaarden en omstandigheden deed ontstaan, voor die Universiteitsstichting en Partijorganisatie en -groei vereischt.

Het kerkelijk vraagstuk ging bij hem voorop, woog hem het zwaarst, was in zijn oog het belangrijkste, en moest aangevat en zoo mogelijk tot eene goede oplossing gebracht worden, zou het met land en volk, maatschappij en staatsbestuur waarlijk goed kunnen gaan, oordeelde hij. In zijne Confidentie, gericht aan Ds J. H. van der Linden, schrijft hij: „Zooals gij weet, heeft het Kerkelijk vraagstuk mijn hart“, blz. 34. Hij deelt vervolgens mede, hoe dat zoo gekomen is, om als slot daarvan te zeggen: „Ziedaar dan, lieve vriend en broeder! u een blik van vertrouwelijke aard in mijn verleden gegund, ter verklaring van de voorliefde, die het Kerkelijk vraagstuk bij mij heeft“, blz. 48. Daarna geeft hij antwoord op de vraag: „Waarom ik mijn voorliefde voor het Kerkelijk vraagstuk gewettigd acht“, blz. 49. En hij zegt dan, dat de mensch behoefte heeft aan gezag, geen wezen zonder vorm bestaan kan, het gevaar van het individualisme dreigde, blz. 49—60. Ten slotte laat hij volgen: „Ter wille van ons Huislijk en Nationaal leven kom ik tot dezelfde slotsom“, blz. 60. Op blz. 62 v. recapituleert hij dan zijn betoog in dezen, om vervolgens te schrijven: „Is het niet wel voor tegenspraak vatbaar, dat alleen de Kerk een wettig gezag kan uitoefenen, dat de Kerk de eenig lastbare vorm is, waarin zich de Gemeente als geheel openbaart, dat alleen de Kerk recht heeft in naam van het Solidaire geestesverband te spreken, en dat alleen de Kerk tegen de geestsmacht van den Staat is opgewassen, dan behoort het bij zoo volslagen afwezigheid van een Kerk, dien naam waard, den man van ernst zeker nooit te berouwen, dat teruggeving van die Kerk aan de Gemeente, aan zijn volk, aan de dolende zielen het scherpst geteekend ideaal zijns levens was!“

Uiteraard kunnen in dit algemeene artikel de aard en het verloop van dezen strijd en van deze organisatie en van deze stichting niet in bijzonderheden geschetst worden. Dat is ook niet noodig. Er volgen in De Reformatie nog andere artikelen, die breder op onderdeelen ingaan en bijzonderheden van Dr A. Kuypers arbeid uiteenzetten.

Wel echter mag hier de vraag niet achterwege blijven, hoe het mogelijk is, dat men in eene landelijke vergadering ter herdenking van Dr A. Kuypers geboorte vóór honderd jaren, waarin over zijne nationale beteekenis en onderscheiden werkzaamheden gesproken zal worden, en in een desbetreffend gedenkboek, juist dezen arbeid van Dr A. Kuyper met het kerkelijk vraagstuk, en zijnen strijd voor het rechte kerkelijke bestaan en samenleven, die toch voor helgeen hij verder tot stand bracht, van zoo groote en blijvende beteekenis ook nu nog is, zoo heeft over het hoofd kunnen zien, dat er niet een afzonderlijk onderwerp als Dr A. Kuypers en de Kerk aan de orde gesteld is. Van dien arbeid en strijd mag men zelf ook nog de rijke vrucht genieten. En doen alsof men dien strijd wil laten rusten en liefst zoo spoedig mogelijk zag vergeten, is eigenlijk eene veroordeeling van Dr A. Kuypers voorname of hoofd- en om zoo te zeggen fundamenteele werk.

En dat terwijl men bezig is hem te eeren!

De grootheid en beteekenis van Dr A. Kuyper en zijnen arbeid moeten wel te meer treffen, wanneer wij denken aan hetgeen er in de laatste halve eeuw in de Hervormde Kerk is geschied. Allerlei mannen van bekwaamheid en ijver zijn daar opgestaan. Zij hebben gepraat en beraadslaagd, geadviseerd en geconferceerd. Maar in de Hervormde Kerk en haar bestuur is niets verbeterd. Men heeft zich ten aanzien van dat bestuur zorgvuldig van daden van gehoorzaamheid aan den Koning der Kerk, den Heere Jezus, onthouden. En zoo staat het met het kerkelijk vraagstuk in de Hervormde Kerk nu nog precies als in 1886. Niemand heeft daar eenige bevrijding van onschriftuurlijke banden tot stand gebracht. Wel confereert men ook nu weer, doch om, naar het woord van Dr A. Kuyper, aan Dan. 2: 43 ontleend, „ijzer met leem“ te willen vermengen.

Daar staat echter Dr A. Kuyper.

En daar staat hij, vereenigd met zijne medewerkers, als alleen.

Hij is het door wien God voor velen verlossing

uit de banden van het Hervormde Kerkbestuur heeft willen werken.

God heeft hem mannen terzijde gesteld, mannen van bekwaamheid, moed en trouw. En in samenwerking met hen heeft Dr A. Kuyper eene Kerk-reformatie te weeg mogen brengen, die ook voor de Vrije Universiteit en voor de Antirevolutionaire Partij nog grootendeels als basis dient, waarop zij rusten.

Om iets goeds en groots tot stand te brengen moeten de omstandigheden en verhoudingen daarvoor geschikt zijn, en moet er de door God gegeven man met de vereischte qualiteiten zijn, zeiden we.

Die geschikte omstandigheden waren in het geval van Dr A. Kuyper de toestanden hier bij volk en Kerk. Er kon daarin ingegrepen worden, en er moest daarin veel veranderd worden. Het ongehoof had grootendeels de overhand in het staatkundig leven des volks, op het gebied van Kerk en van school. Van een werkelijk rekenen met Gods Woord was weinig te spreken. Het Evangelie werd in de Hervormde Kerk slechts op een betrekkelijk gering aantal kansels zuiver gepredikt. Van een handelen naar Gods Woord kon in de Hervormde Kerk veelal geene sprake zijn. Wie in den Christus Gods geloofden naar de Heilige Schrift, hadden niet veel invloed. De opleiding tot den dienst des Woords gaf geene vorming naar Gods Woord. Van wezenlijke theologie kon aan de Universiteiten in ons land weinig gesproken worden. De Antirevolutionairen waren klein in getal. Hunne organisatie was gebrekkig. Op het gebied van Kerk en school en staatkundig leven was hier veel te doen. Inzover waren de omstandigheden voor arbeid geschikt: er kon ingegrepen en er moest gewerkt worden.

En daarbij gaf God de mannen.

Allereerst Dr A. Kuyper. Maar over hem wordt verderop iets gezegd.

Doch geheel alleen had Dr A. Kuyper hier toch niet veel kunnen doen. Hij moest ook medewerkers en volgelingen hebben.

En die gaf God ook.

Van groot belang voor zijnen arbeid op het terrein van het staatkundig en kerkelijke en van de school is geweest de voorarbeid van Mr Groen van Prinsterer. We laten dien echter thans rusten, om nu alleen te wijzen op de mede-arbeiders van Dr A. Kuyper.

We zouden hier eene geheele rij namen kunnen noemen, doch laten dat na, om slechts met één eene uitzondering te maken, die in dezen boven alle anderen uitsteekt.

Dat is Dr F. L. Rutgers, de trouwe, kloeke, zeer punctueele, bekwaame wapenbroeder van Dr A. Kuyper zoowel in den kerkelijken strijd, als terzake van de oprichting der Vrije Universiteit.

Zonder hem had Dr A. Kuyper in den strijd, die tot de vrijmaking van vele Kerken leidde in 1886 e.v.j. en in den arbeid voor de oprichting van de Vrije Universiteit, niet kunnen volbrengen, wat hij nu verricht heeft.

Of het dan wel tot die Universiteitsstichting en tot de Doleantie gekomen zou zijn, kunnen wij natuurlijk niet uitmaken.

Maar in elk geval heeft Dr A. Kuyper bij zijnen strijd op kerkelijk gebied en voor de stichting van de Vrije Universiteit machtige, hem onmisbare, hulp gehad van zijnen grooten en trouwen makker, Dr F. L. Rutgers.

Deze was in het jaar 1836 geboren, den 26sten November, dus bijna één jaar vóór Dr A. Kuyper.

Het moet een droef verzuim heeten, en een smartelijk blijk van weinige erkentelijkheid en trouw, dat in November van het vorige jaar de eeuwdag van Dr F. L. Rutgers' geboorte op geenerlei wijze in onze bladen is vermeld, althans niet met eenige uitvoerigheid is besproken, zelfs niet in het weekblad van wijlen zijnen vroegeren strijdmakker.

Toch zijn de verdiensten van Dr F. L. Rutgers en zijnen strijd op kerkelijk terrein en zijnen arbeid voor Universiteitsstichting, en dus voor onze Kerken en de Vrije Universiteit, groot.

God heeft Dr A. Kuyper in staat gesteld voor Kerk en Universiteit te verrichten, wat hij gedaan heeft, ook door hem Dr F. L. Rutgers als standvastigen, uiterst nauwkeurigen en bekwaamen, kloeken en trouwen, medearbeider ter zijde te stellen.

Allerlei omstandigheden mogen voor Dr A. Kuyper de gelegenheid geopend hebben om zijnen arbeid te doen, en vele mede-arbeiders mogen hem bij dien arbeid zeer geholpen hebben, inzonderheid Dr F. L. Rutgers, toch is Dr A. Kuyper de man geweest, die dien arbeid uitvoerde, die daarbij voorging en de leiding had, en die, naar den mensch, de hoofdpersoon was, die op onderscheiden terreinen tot stand gebracht heeft, wat hij daarop heeft mogen volvoeren.

En hij heeft dat kunnen doen, omdat hij Dr A. Kuyper was.

Wat hij was naar persoon en gaven, had hij ontvangen van God. Ook hij is niet zijn eigen maker geweest. God heeft ook hem geschapen.

En Hij heeft hem met rijke talenten en groote

gaven willen toerusten, opdat hij den arbeid zou kunnen verrichten, dien Hij voor hem bestemd had.

Daarna heeft Hij hem geleid bij zijne vorming dier gaven en talenten, om hem eene veelszins zeer uitnemende ontwikkeling te doen bekomen.

In eigen persoon en leven heeft Hij hem de leegheid van het Modernisme laten ervaren, en het onvaste van het Ethisch-Irenische standpunt, om hem zoo te doen komen tot het inzicht van, en het geloof aan, het onwankelbare van Gods Woord, de Heilige Schrift, en dat van de daarop rustende Gereformeerde belijdenis.

Aldus heeft Hij hem den man doen worden, die, geleerd door eigen ervaring, met een onwankelbaar hart den strijd kon aanvangen en voortzetten tegen ongeloof en dwaling, en fier de banier van de Gereformeerde confessie ontplooiën op het gebied van Kerk en school of wetenschap, om Gods Woord daarop heerschappij te doen hebben, en zoo mogelijk ook op staatkundig terrein.

God heeft Dr A. Kuyper in dien strijd bijgestaan, en hem doen bijstaan. Ook heeft Hij hem in dien kamp doen vorderen. Groote dingen heeft Hij door hem tot stand doen brengen op genoemd drievoudig terrein, en hem daarop tot eenen blijvenden zegen willen stellen voor eenen uitgebreiden kring.

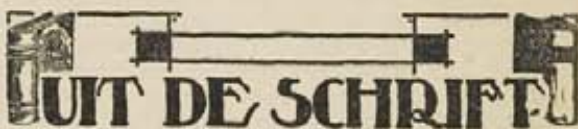
En zoo zien we op dezen eeuwdag zijner geboorte op Dr A. Kuypers leven en arbeid terug als op dat van een begenadigd man Gods en kloek held, die met veel vrucht heeft mogen werken het werk des Heeren, en voeren den heiligen strijd voor Zijnen dienst, en door wien God in deze landen groote dingen gedaan heeft.

Zeker, ook Dr A. Kuyper was een zondaar. Zijn arbeid is evenmin als dat van eenig ander menschenkind zonder schuld en gebreken geweest. Maar daarover willen wij op dezen dag niet verder spreken.

We danken God voor het vele goede, dat Hij in Dr A. Kuyper geschonken heeft, en door hem op zoo belangrijke gebieden voor ons land en volk heeft doen werken.

Soli Deo Gloria.

S. GREIJLDANUS.

UIT DE SCHRIFT

De God van Elia.

Waar is de Heere, de God van Elia? Ja, dezelfde? 2 Koningen 2:14.

Schooner en krachtiger had Elisa de profetaats taak van zijn grooten voorganger niet kunnen overnemen en voortzetten.

Hij had Elia eerst herdacht.

Herdacht in dat: — „mijn vader, mijn vader!“ 't Was niet slechts een uiting van kinderlijke liefde; 't was óók spontane, en door Gods Geest geleide, uitdrukking van de ware verhouding tusschen het werk van Elia en dat van zijn geestelijken zoon. Want als een „vader“ was Elia in zijn profetischen arbeid onder Israël opgetreden, — levenwekkend en vruchtbaar. Door zijn woord en optreden had Gods genade in dien donkeren tijd weer licht doen geboren worden. Elia had gestaan aan het hof, en gewoond in de hut der armen, hij had getuigd tegen den Baaldienst, en geroepen onder het volk. En in dat alles was hij een „vader“ geweest. Hij had nieuw leven verwekt; hij had een nieuwen tijd en geestelijk nakroost voortgebracht. „Mijn vader, mijn vader!“ roept Elisa. Hijzelf — Elisa — is de vertegenwoordiger van dat leven, 't welk, door Elia geteeld, overal was opgekomen en gaan groeien. Hij draagt het geestelijk kindschap, waarin Elia en zijn werk dóórleven.

En hij aanvaardt dit.

In dit „mijn vader“ herdenkt hij Elia.

En hij herdenkt hem niet maar als een vromen man, die voor zijn tijd tot zegen was, en die naar den hemel was gegaan, en dien hij wel eens tot voorbeeld mocht nemen, maar met wien het overigens uit was, — doch hij herdenkt en erkent hem als voortlevend in het volgend geslacht, als een stam die zijn takken gaf; hij erkent hem in de verantwoordelijkheid en de roeping, die vanuit Elia op hem zijn gekomen; hij aanvaardt Elia in den voortgroe van zijn geest en werk. „Mijn vader, mijn vader!“

Aldus heeft Elisa den grooten man na zijn heengaan herdacht.

Maar daarom juist grijpt hij nu ook naar den Heere, den God van Elia. Ja, hij kan zich bedroeven over het gemis van Elia's persoon; hij kan over dat gemis zijn kleederen scheuren. Doch dan laat hij den persoon los. En hij wendt zich tot den God van Elia.

In dien God immers lag de levende band tusschen den vader en zijn geestelijk nakroost. 't Was de almachtige genade des Heeren geweest, en Zijn verbondstrouw, die het werk van Elia hadden vruchtbaar gemaakt. Dat werk was het eigen werk

Gods g
ijver, e
Israël
gewees
om wi
van di
de on
borgd;
voort
getrou
als hij
roepin
„Wa
bijn
dat zo
langen
ook a
looch
en nie
die de
zijn w
die in
houde
ook d
„Wa
kende
geloof
werk
bereid
knech
diezel
alleen

Zóó
op Ge
En
Hij
ligt d
nen n
van c
hij za
niet;
den n
het zi
dat Z
afgegl
aanwi
heeng
zou v
lijk n
deel t
Geen
de H
Elisa
leven
vorst
overv
waart

Ald
groot
Heere
en w
„Mijn
Ald
dien
Wien
bonds
de K
zelfde
En
hij g
heeft
were
U.

ge
zijn
ons
is
zoo
het
ma
cec
sch
van
kin
be
en
ge
ik
co
cec
nie
ze
Ma
an
loc